

Jasminka Tihi-Stepanić

Radionica pisanja priče

Pišući, ovaj svijet dijelimo s drugima

Ljude zanimaju različite stvari, pa tako neke zanima pisanje. Dio njih taj interes iscrpljuje pišući za sebe. Ne treba im pomoć, zadovoljni su kako i što pišu, svoji su pisci, svoji čitatelji i svoji kritičari, njihovi zapisi služe samo njima i spokojno drijemaju u ladici sve dok ih ne požele ponovo uzeti u ruke kako bi uživali u onome što su stvorili.

No, pisati ipak znači komunicirati s drugim ljudima, ostaviti trag u vremenu u kojem se živi i koje se dijeli s ljudima sličnima manje ili više sebi. Još je Aristotel u svom kanonskom djelu *O pjesničkom umijeću* ustvrdio da umijeću pripovijedanja, definiranom kao dramsko oponašanje i unošenje zapleta u ljudsko djelovanje, dugujemo *doživljaj da ovaj svijet dijelimo s drugima*. Dijeliti s drugima! Nije li to divno?

Zato većina ljudi ipak želi pisati za publiku koja će im dati potvrdu da je to što rade dobro, koja će uživati u čitanju njihovih djela kao što su oni uživali u pisanju i koja će zatvoriti čaroban trokut koji čine pisac, njegovo djelo i čitatelj. Neki od njih točno znaju kako treba pisati i njima, baš kao ni onima prvima, ne treba nikakav savjet. Oni su rođeni pisci.

No, postoji i treća skupina. To su mogući budući pisci. Oni bi rado pisali za druge, ali ne osjećaju se dovoljno spremnima za tako ozbiljan pothvat. Iako im nešto govori da imaju potencijal za pisanje, koči ih saznanje da im puno toga nedostaje kako bi ga razvili. Treba im mala pomoć, treba im vjetar u leđa i netko tko bi ih ohrabrio i usmjerio, podijelio s njima znanje koje nemaju, a bez kojega nema dobrog pisanja. Ti ljudi traže i dobivaju pomoć u radionicama kreativnoga pisanja, literarnim radionicama, radionicama pisanja priče, književnim radionicama ili slično nazvanim mjestima koja pružaju pomoć piscima u

nastajanju. U tim radionicama stasavaju potencijalni pisci vođeni iskusnom i dobronamjernom rukom voditelja. Iz Amerike, kolijevke radionica kreativnoga pisanja, ta se djelatnost raširila po cijelome svijetu, a kreativno je pisanje predmet na mnogim američkim sveučilištima. Tako je na jednome od njih, na Penn State Universityju u Texasu, redoviti profesor pisac Josip Novaković, naše gore list. U Zagrebu i Rijeci vrlo uspješno djeluju radionice Centra za kreativno pisanje (CeKaPe) te Radionice kreativnog pisanja proze u *Booksi* koje godinama vodi Zoran Ferić.

Raširenosti radionica svjedoči i to da su postale temom samih književnih djela pa, koje li slučajnosti, upravo čitam prekrasnu priču Roberta Bolañoa *Gomez Palacio* u kojoj glavni lik, ujedno i pripovjedač, putuje malim meksičkim gradovima u kojima posjećuje književne radionice kako bi stekao iskustvo i znanje koje bi mu omogućilo da i on postane voditelj jedne u Gomez Palaciju, zabitome mjestu na sjeveru Meksika, i roman Tomislava Zagode *Križni put Gustava S.* u kojem glavni lik, adolescent, nadobudno pohađa radionicu pisanja.

Unatoč tome što radionice cvjetaju, što je polaznika sve više, a programi su sve sadržajni, postavlja se pitanje je li moguće naučiti pisati. Odgovori na to pitanje različiti su. Mislim da je moguće učiti pisati ako čovjek posjeduje resurse koji mu to omogućuju – talent za pisanje, narativnu maštu, poznavanje jezika na visokoj razini, životno i čitateljsko iskustvo i hrabrost.

Talent za pisanje može se razvijati ako nas vodi sposoban i karizmatičan voditelj radionice koji je i sam pisac. Ako talenta nema, bolje je baviti se nečim drugim. Ja nemam nikakav talent za sport. Išla sam u nekoliko škola skijanja, a ipak se s brda spuštam samo plužeći; išla sam u školu tenisa, no nitko me ne bi poželio za partnericu u igri unatoč tomu što su moji treneri dali sve od sebe. Morala sam se pomiriti s činjenicom da mi od sportova ide

samo hodanje i vožnja biciklom. Ako ste dovoljno iskreni prema sebi i priznate si da nemate talent za pisanje, bolje je da odustanete i okrenete se drugim mogućnostima.

Tko hoće pisati, bilo bi poželjno da ima sposobnost izmišljanja, tj. narativnu maštu. Kad me moji učenici pitaju mora li njihov sastavak „biti istinit“, ja im kažem: „Ma kakvi! Lažite i mažite. Koga briga za istinu?“

Kada sam bila dijete, ljeta sam provodila kod bake u Slavoniji. S bratom, bratićem i sestričnom morala sam kupiti šljive u šljiviku koji se nalazio iza kuće. To nam je bio mrzak posao. Moj ujak Slavko znao je koliko bismo radije bili bilo gdje drugdje, pa nas je nastojao zabaviti pričanjem priča koje je izmišljao na licu mjesta. Te su priče kupljenje šljiva učinile ne samo podnošljivim, nego i zabavnim, a ja sam se naročito uživljavala u njihov svijet. Ujna mi je jednom rekla: „Ma, što ga slušaš? Te priče nisu istinite. On izmišlja i laže.“ Ja sam na to odgovorila: „Laže, ali složeno.“ Sjećam se toga svojeg odgovora i preporučujem svima koji bi pisali – lažite, ali složeno. Sve mi se čini da je moj dragi ujak bio nerealizirani pisac.

Narodni su pripovjedači sigurno bili dobro oboružani kreativnom maštom, kao i moj ujak, no da je netko pred njih postavio zadatak da to što su ispričali napišu, bila bi to nemoguća misija jer narodni pripovjedači nisu poznavali slova, o gramatici i pravopisu da i ne govorim. Da bi se pisalo, valja dobro poznavati jezik u svim njegovim slojevima. Teško da će se nešto dobro ispiliti od pisanja onoga tko suvereno ne vlada leksičkim slojem jezika te gramatičkim i pravopisnim normama, bez obzira na to koliko mu mašta bila raskošna.

Nevjerojatno je, ali istinito, da ima ljudi koji bi pisali, a ne poznaju jezik ni na osnovnoškolskoj razini. Jedan moj poznanik napisao je roman (prvo pa roman) koji je vrvio svim mogućim pogreškama, a kada sam ga uputila na njih, rekao je da će to srediti lektor. Što reći? Ako mislite da je moj poznanik jedini takav primjer, varate se jer sam slične tragične i smiješne priče čula od urednika u izdavačkim kućama.

Nešto životnoga iskustva nije naodmet. To, naravno, ne znači da moramo čekati prve sjedine da bismo pisali, no proživljeno nam daje sigurnost da nešto znamo o svijetu koji želimo dijeliti s drugima. Životno iskustvo mora biti potpomognuto čitateljskim iskustvom, knjigama koje smo pročitali i koje su nam otvorile drugačije perspektive na život jer je čitateljsko iskustvo neprikosnoveno blago za pisca. Bez čitanja nema pisanja. Tu su, naravno, i drugi umjetnički izvori – kazalište, slikarstvo, glazba, balet... Nasreću, ima puno dobrih stvari koje u piscu mogu potaknuti i osnažiti stvaralački dar.

Na kraju ću spomenuti hrabrost. Pisanje, naravno, nije mačevanje, ni penjanje na najviše vrhunce, ni probijanje kroz šumu osvijetljenu nesigurnim sjajem mjeseca dok oko nas promiču sjenke noćnih životinja. Radi se o hrabrosti da se izložimo drugima, da podastrijemo intimnoga sebe (iako ne pišemo o sebi) i da se suočimo s mogućnošću poraza. Možda se ono što ćemo napisati neće svidjeti drugima, možda će izazvati podsmijeh ili sažaljenje. Ali, glavu gore! Hrabri smo koliko sami odlučimo da to budemo. (Pitam se što bi na ovu moju misao rekao Forrest Gump.)

Ako imate resurse o kojima sam pisala, mislim da će vam radionice kreativnoga pisanja pomoći jer vam mogu pružiti ono za što smatram da je glavno manevarsko polje radionica pisanja – teorija pisanja. Na tom području talentirani voditelj radionice, koji je najčešće poznat i priznat pisac s objavljenim i nagrađivanim djelima, može najviše učiniti za svoje polaznike, buduće pisce. Na radionicama se mogu svladati osnove pisanja baveći se sastavnicama od kojih se sastoji svaki tekst, kao što se svaki kolač sastoji od sastojaka. Znam da ima kolača bez brašna ili jaja, no većini kolača glavni su sastojci brašno i jaja, kao što su svakoj priči glavni sastojci radnja i lik. Kako priču započeti, kako ju završiti, kako napisati ono između, kako lik uvesti u radnju, kako ga karakterizirati, kako opisati mjesto radnje, kako prikazati atmosferu, smisliti dijalog, što njime postići, s kojega gledišta pisati, kako znati što je suvišno (gumica je najbolji pišćev prijatelj)... Na ta i na mnoga druga pitanja mogu

odgovoriti radionice kreativnoga pisanja koje se najčešće zasnivaju na dvama elementima: svladavanju teorijskoga dijela pisanja koji je potpomognut odabranim primjerima iz djela klasičnih i suvremenih autora i pisanja (praktičnoga dijela). Teorijski dio potvrđuje se u praksi, a praksu treba podvrći kušnji, tj. prosudbi drugih. Ništa lakše ako shvatimo da je sve to samo igra i ako joj se prepustimo bez grča da nešto moramo i da to moramo jako dobro, zadržavajući, fascinantno, kao nitko prije nas.

Ljepota i doživljaj je u pisanju, u samome procesu. Važno je pisati i samo pisati. Iz toga pisanja ispilit će se već nešto. Ne dajte se obeshrabriti, ne čekajte njezino veličanstvo inspiraciju. Ako je čekate, možda vam nikada neće doći, ali će sigurno doći ako počnete pisati, ako vam se mozak i prsti spoje svojim tajnim vezama iz čije će se sinergije, uz već gore spomenute preduvjete, dogoditi čudo – istkat ćete tekst koji će se nekome možda i svidjeti.